

Naturkrisen – en global krise for lokal natur?

Marit Ruge Bjerke, forsker, Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen. E-post: marit.r.bjerke@uib.no

Ida Vikøren Andersen, postdoktor, Institutt for fremmedspråk, Universitetet i Bergen. E-post: ida.andersen@uib.no

Norsk sammendrag

I 2019 dukket et nytt krisebegrep opp i norske aviser – «naturkrisen». Det ble raskt et retorisk verktøy i vindkraftdebatten. «Naturkrisen» brukes i bestemt form entall, gjerne sammen med «klimakrisen», og bidrar til å samle mange lokale hendelser til ett globalt problem. Slik kan det balansere den globale klimakrisen, og brukes til å vise at ens posisjon i vindkraftdebatten er forenelig med *både* klima- og miljøengasjement. Endringen av balanseforholdet har også politiske implikasjoner: Forstår man klima- og naturkrisen som integrerte problemer med sammenhengende løsninger, vil det også påvirke hvordan man vurderer ulike tiltak.

Engelsk sammendrag

In 2019, a new crisis concept – “the nature crisis” – appeared in Norwegian newspapers. It quickly became a rhetorical tool in the wind power debate. It is used as a collective singular, balancing the more well-known “climate crisis” in spatial range, and turning local events into one global phenomenon. In the wind power debate, it is used to prove that one's position is compatible with a double commitment – to issues regarding both climate and nature. The change in balance also has political implications: If one understands the climate and nature crises as integrated problems with common solutions, it will also affect the assessment of different measures.

3-4 nøkkelord (engelsk)

Nature crisis; environmental communication; environmental rhetoric; environing technologies

«- Det å få en klimakrise og en naturkrise i fanget samtidig, det er noe dritt,» ble det sukket fra talerstolen på MDGs landsmøte våren 2019, ifølge Aftenposten (Ask, 2019). Den ene av krisene, klimakrisen, er etter hvert et kjent begrep i norsk offentlighet. Det har vært i sporadisk bruk siden 1970-tallet, og i Norge skjøt bruken av det i været på begynnelsen av 2000-tallet (Kverndokk, 2017). Men hvor kom «naturkrisen» fra?

I norske aviser dukket den opp våren 2019, i forbindelse med lanseringen av den første globale tilstandsrapporten fra FNs naturpanel. Rapporten anslo at omtrent én million arter står i fare for å bli utryddet på verdensbasis og at «naturen og dens livsviktige bidrag til folk, som inkluderer biologisk mangfold, økosystemfunksjoner og -tjenester, svekkes over hele verden» (IPBES, 2019, vår oversettelse). Naturkrise-begrepet ble raskt tatt i bruk i vindkraftdebatten som raste i Norge denne våren. Vindkraft er en fornybar energikilde, og en del av den planlagte overgangen til lavutslippssamfunnet. Landbasert vindkraft og infrastrukturen rundt krever imidlertid store arealer. Grunnet økende motstand mot konkrete utbyggingsprosjekter, forsøkte regjeringen fra 2017 til 2020 å utvikle et nasjonalt rammeverk for vindkraft. Arbeidet endte i massiv kritikk (Regjeringen, 2020; Olje- og energidepartementet, 2020), men parallelt med de politiske prosessene fortsatte både utviklingen av konkrete vindkraftprosjekter og debatten i norske massemedier. Særlig har planlagte utbygginger av landbasert vindkraft utløst vanskelige diskusjoner om den relative betydningen av ulike miljøspørsmål, både i miljøorganisasjoner og i politiske partier med sterk miljøprofil. Det er også oppstått store konflikter mellom vindkraftprosjekter og reindrift (Brattland & Hausner, 2022), blant annet i Fosen-saken, der Høyesterett i 2021 slo fast at utbyggingen er i strid med reineiernes menneskerettigheter.

Det var vindkraftdebatten som var foranledningen til uttalelsen vi startet artikkelen med. Hva skjer når det dukker opp et nytt begrep i en slik pågående og vanskelig debatt? Bidrar det til å forandre argumentasjonen, til å endre hvordan naturen oppfattes – og kanskje til og med til at det åpnes for nye forståelser av løsningene?

«Krise» som teknologi og retorikk

Hvilke ord og begreper som er i bruk i miljødebatten er i stadig forandring (Andersen & Gjesdal, 2020). Samtidig har ordvalgene politiske og etiske konsekvenser (Asdal, 2011). For det første fordi de er retoriske verktøy som benyttes for å oppnå bestemte formål. De velges for å overbevise, bevege, lære bort, forsvare eller anklage (Kjeldsen, 2014). For det andre fordi de bidrar til å skape det fenomenet de omtaler. Ord og begreper er 'teknologier' som

påvirker hvordan folk oppfatter ulike miljøproblemer, hvordan de forstår dem i forhold til hverandre og hvordan de forestiller seg fremtiden (Sörlin & Wormbs, 2018). Denne studien av «naturkrisen»s fremvekst er del av et større forskningsarbeid som nettopp undersøker hvordan ulike begreper påvirker de tidsmessige og romlige skalaene folk forstår miljøproblemene på, og hva dette betyr i den politiske debatten (Bjærke & Kverndokk, 2022).

Ifølge begrepshistorikeren Reinhard Koselleck (2006) organiserer krisebegrepet tid på bestemte måter. Det viser til nået som et tidspunkt for store omveltninger, som avgjørende for fremtiden, og som brudd med fortiden (se også Jordheim, 2017). Kverndokk (2017) har diskutert hva koblingen mellom «klima» og de tidsforståelsene som ligger innbakt i begrepet «krise» medfører. Bruken av bestemt form, entall viser at vi har å gjøre med én krise, som er både altomfattende og global. Men begrepet «klimakrisen» medfører også at nået blir et avgjørende øyeblikk med to mulige utfall – klimakatastrofen på den ene siden og en bærekraftig utvikling på den andre (Koselleck, 2006; Kverndokk, 2017). Dermed får det som gjøres eller ikke gjøres dramatisk betydning for både fremtidens klima og for menneskeheten. Også begrepet «miljøkrisen», som har vært i bruk i norske massemedier fra midten av 1980-tallet, er et krisebegrep som gjerne brukes i entall (Retriever-søk).

I retorikken forstås kriser, som pandemier og naturkatastrofer, gjerne som påtrengende problemer som påkaller retoriske responser som kan lindre eller løse problemet (f.eks. Bjørkdahl mfl., 2021). Noen kriser, deriblant enkelte utenrikspolitiske kriser, forstås imidlertid best som sosiale konstruksjoner, retorisk skapt av politiske ledere for å vinne tilslutning til upopulære beslutninger, som å gå til krig (Cherwitz, 1978). I tillegg kan kriser forstås som 'kairoiske øyeblikk' – som situasjoner som kan utnyttes retorisk for å mobilisere til handling for å endre status quo (Hoff-Clausen, 2018).

I denne artikkelen undersøker vi selve naturkrisebegrepets retoriske og meningsskapende funksjoner. Vi studerer først begrepets fremvekst og spredning i norske massemedier, før vi gjør en nærlesning der vi ser spesifikt på hvilke retoriske funksjoner begrepet får i leserinnlegg om vindkraft. Med utgangspunkt i nærlesningen diskuterer vi hvem «naturkrisen» er nyttig for, i hvilke sammenhenger begrepet brukes, hva slags forståelse av natur begrepet har med seg og hvordan det påvirker forholdet mellom de ulike miljøproblemene.

Naturkrisebegrepets fremvekst

Vi har undersøkt forekomsten av begrepet i norske papiraviser ved hjelp av Retriever og søkestrengen naturkris*, for å få med ulike bøyingsformer. Før våren 2019 er naturkrisen omtrent ikke til stede i materialet. Vi finner den i et par tekster knyttet til amerikansk miljøpolitikk (Nordvik, 2006; Bjønnes, 2008) og i noen få leserinnlegg og uttalelser fra norske miljøorganisasjoner og partier med miljøprofil (WWF, 2012; Lysbakken mfl., 2015; Sandberg, 2015; Steel, 2018). Vi finner heller ikke andre treff enn dette ved tilsvarende søk i nettaviser, eller på radio/tv, men på Twitter var det en viss bruk av begrepet fra rundt 2017. Våren 2019 begynte imidlertid forekomsten av begrepet i norske massemedier å øke raskt. Starten var ganske brå: Fra januar til april 2019 var det ingen artikler i norske papiraviser som inneholdt «naturkris*». I mai 2019 var det tjue, og i juni 2019 var det tjuseks. Økningen har fortsatt; i hele 2020 var det 482 papiravisartikler som inneholdt begrepet, i 2021 var det 1089 og i 2022 var det 1180, og det er entallsformene «en naturkrise», «naturkrisen» og «naturkrisa» som dominerer. For nettavisene var trendene de samme.

For å forstå hva som skjedde da begrepet dukket opp har vi sett nærmere på de tjue avisartiklene fra mai 2019. For det første viser de en tydelig kobling mellom bruken av «naturkrisen» og lanseringen av den første store hovedrapporten fra FNs naturpanel, om tilstanden til verdens økosystemer. Sammenhengen for beslutningstakere av denne rapporten ble lansert 5. mai 2019. Rapporten skapte overskrifter verden over, og selv om den ikke brukte begrepet «nature crisis», gjorde massemediene det. BBC hadde for eksempel «Nature crisis: Humans 'threaten 1m species with extinction'» som overskrift på sin nyhetssak om rapporten (McGrath, 2019). Sju av de tjue avisartiklene knytter naturkrisen direkte til rapporten fra FNs naturpanel.

Den andre tydelige koblingen er at naturkrisen i nitten av de tjue artiklene fra mai 2019 nevnes i samme setning som klimakrisen. Delvis nevnes de sammen som én krise, delvis som to kriser som begge må løses. I perioden 2019 til og med 2022 inneholder mellom 1/3 og halvparten av artiklene både ordet naturkrise og ordet klimakrise. Det er ikke så mange som i denne første måneden, men viser likevel at naturkrise i stor grad er et begrep som fungerer i relasjon til klimakrise.

Den tredje interessante koblingen er at tretten av de tjue artiklene er knyttet til Miljøpartiet de Grønne (MDG) eller ungdomsorganisasjonen deres, Grønn Ungdom. De er enten leserinnlegg fra MDG-politikere eller nyhetssaker knyttet til partiet. Nyhetssakene gjelder stort sett MDGs

landsmøte som dette året ble holdt 24.-26. mai, hvor blant annet partiets syn på landbasert vindkraft skulle diskuteres. Ulempene med naturinngrep og fordelene med klimatiltak stod mot hverandre – med naturkrisebegrepet som nytt retorisk verktøy i diskusjonen. I det som følger, ser vi nærmere på hvilke retoriske funksjoner «naturkrisen» får i vindkraftdebatten i årene etter at begrepet dukket opp. Vi foretar en nærlesning av fem nøkkelttekster, som vi, etter en grundig orientering i et større materiale av debattartikler, har vurdert som typiske for hvordan «naturkrisen» anvendes.

Oppskalering av lokalt naturtap til en global krise

«Klima- og naturkrisen er over oss». Slik innledes kronikken «Vindkraftindustri på karbonrike myrer er ren og skjær galskap for både natur og klima», av Naturvernforbundets Silje Ask Lundberg og Peder Johan Pedersen. Setningen er illustrerende for hvordan «naturkrisen» brukes i vindkraftdebatten, nemlig til å etablere at vi er i en krisesituasjon bestående av to integrerte og likeverdige kriser. Slik blir lokalt naturtap oppskalert til en global krise som er like omfattende som klimakrisen. Oppskaleringen gis troverdighet gjennom henvisninger til FNs klima- og naturpaneler, som i fire av de fem tekstene opptrer i samme eller påfølgende setning som naturkrisebegrepet.

Den uforsonlige tonen som har preget deler av vindkraftdebatten i Norge er et viktig bakteppe for å forstå de særlige retoriske funksjonene «naturkrisen» får i denne debatten, hvor begrepet hovedsakelig brukes i anklager og forsvar. I kronikken fra Lundberg og Pedersen fungerer naturkrise-begrepet som en oppskalering og dramatisering av naturtap, som så gir substans til en anklage. Lundberg og Pedersen kritiserer NHO-leder Ole Erik Almlids uttalelse om at «vi må tåle naturinngrep for å løse klimautfordringene» (sitert i Lundberg & Pedersen, 2020). De anklager Almlid – og norsk næringsliv i øvrig – for å være mer opptatt av å «fremstå som klimavennlige» enn å faktisk være det. Anklagen underbygges ved at tap av biologisk mangfold defineres som en global krise som intensiverer klimakrisen:

FNs naturpanel kom i fjor med en alarmerende rapport om dramatisk ødeleggelse av natur og økosystemer som truer vårt eget livsgrunnlag. ... Ødelagte økosystemer og tap av artsmangfold forverrer klimatrusselen. I en slik krisesituasjon er det utrolig å lese NHO-direktørens uttalelser om at vi må ofre natur for å beskytte arbeidsplasser og klima (Lundberg & Pedersen, 2020).

I anklager tjener dermed «naturkrisen» til å svekke motpartens troverdighet i klima- og miljøspørsmål og til å vise at motpartens posisjon i vindkraftsaken er uforenelig med et reelt miljøengasjement.

«Naturkrisen» som forsvar for vindkraftmotstand

Når «naturkrisen» anvendes i forsvar av avsenders egen posisjon i vindkraftsaken tjener begrepet til å styrke avsenders troverdighet og vise at ens posisjon er forenelig med et miljøengasjement. Et eksempel er NRK Ytring-innlegget «Vindkraftsatsningen må flyttes til havs», av Ask Ibsen Lindal og Arild Hermstad fra MDG. Innlegget er en replikk til kronikken «Stortinget bør overkjøre kommunene» (Standal & Braadland, 2019), hvor kommunene anklages for NIMBYisme, altså for å motsette seg utbygginger i sitt eget nærområde og samtidig være for tilsvarende utbygginger andre steder. Vindkraftmotstanden hevdes å handle om «utsikten til noen vindmølleblad» og gjengivelsen av kommunenes standpunkt lyder: «Refrenget er at ren energi er flott, men vindturbiner passer ikke i akkurat vår kommune».

Lindal og Hermstad forsvarer både kommunenes og sin egen vindkraftmotstand ved å gjendrive anklagen og definere situasjonen som «en naturkrise»:

Å avfeie motstanden som NIMBYisme (Not In My Back Yard), blir for enkelt. Den store mobiliseringen mot vindkraft kommer fra folk som er miljøengasjerte, men som er lei av å se hvordan naturarven bygges ned uten hensyn til at verden og Norge er inne i en naturkrise av uante dimensjoner (Lindal & Hermstad, 2019).

Med naturkrisebegrepet omdefineres vindkraftmotstandernes misnøye med at lokal natur ofres for å gjøre plass til arealkrevende vindparker til en legitim uro for den globale naturen.

Et annet eksempel finner vi i kronikken «Tiden for de store vindkraftutbyggingene er over», av Silje Ask Lundberg og Øyvind Johnsen i Naturvernforbundet. Lundberg og Johnsen begrunner sin vindkraftmotstand hovedsakelig i hensynet til berørte lokalsamfunn, dyre- og plantearter. De vektlegger konsekvensene av utbygging på konkrete steder som Øyfjellet, Sørmarkfjellet, Haramsøya og samenes hellige fjell Rástigáissá og fremstiller slik vindkraft som en trussel mot lokal natur. I kronikkens siste del, utfører de imidlertid en bevegelse som omdanner motstanden mot inngrep i lokal natur til en uro for den globale naturen:

Våre fjell, skoger og kystområder tåler ikke den enorme utbyggingen som utbyggere og enkelte politikere ser for seg. ... globalt advarer FNs klimapanel (IPCC) om at over 70

prosent av verdens isfrie landarealer allerede er påvirket av menneskelige aktiviteter, og den resterende andelen krymper raskt. (Lundberg & Johnsen, 2020)

Med bevegelsen fra lokal til global natur, innlemmer Lundberg og Johnsen sin motstand mot vindkraft i en global trusselvurdering, og «våre fjell, skoger og kystområder» blir en del av den globale naturen som er truet. Deretter følger appellen til politikerne:

Det er ikke gjennom rasering av fjellvidder, skoger, kystnatur, samisk kulturlandskap og friluftsområder vi skal redde klimaet. ... Det er mulig å løse både klimakrisa og naturkrisa, men da er vi avhengig av modige politikere med nok vilje (Lundberg & Johnsen, 2020).

Sammenstillingen av «klimakrisa» og «naturkrisa» fungerer både som et argument for å se de to krisene som integrerte kriser og til å vise at forfatterne er opptatt av å løse begge. Slik kan de to naturvernerne avverge mulige anklager om at de motsetter seg klimatiltak for å verne lokal natur, som er slik de begrunner sin motstand mot vindkraft i kronikkens tidligere deler.

For miljøengasjerte vindkraftmotstandere kan naturkrisebegrepet dermed fungere som et forsvar mot fremsatte eller forventede anklager om at deres posisjon er uforenelig med deres miljøengasjement. Forsvaret utføres retorisk både med den språklige sammenstillingen av «klima- og naturkrisen» som indikerer at krisene er likeverdige, og med retoriske bevegelser fra omtaler av lokal natur til advarsler om de globale virkningene av naturtap.

To like alvorlige kriser, eller...?

Naturkrise-begrepet anvendes også av vindkraftforkjempere for å forsvare sin posisjon og troverdighet. Dette er en mindre utbredt bruk av «naturkrisen», men ett eksempel finner vi i kronikken «Klimaendringer og tap av biologisk mangfold henger sammen», av daværende generalsekretær i Naturvernforbundet, Maren Esmark.

Kronikken er et forsvar av Natur og Ungdom, som er anklaget for å gjøre seg skyldig i «miljøkriminalitet» ved å støtte enkelte vindkraftutbygginger (Fjeldavli, 2020). Ved hjelp av klima- og naturkrisen avviser Esmark at NU privilegerer én av krisene:

Å gå til frontalangrep på Natur og Ungdom fordi de velger å se klima- og naturkrisen i sammenheng, mener jeg er skivebom. Natur og Ungdom er minst like opptatt av naturvern som andre naturvernere (Esmark, 2020).

I kronikkene vi hittil har diskutert, brukes sammenstillingen av «klima- og naturkrisen» til å oppskalere naturtap til en global krise av samme kaliber som klimakrisen og forskyve fokuset fra klimaendringer til naturtap. Esmark derimot forskyver problematikken i motsatt retning. Samtidig som hun sidestiller de to krisene, fremhever hun klimaendringene som en medvirkende årsak til naturkrisen og argumenterer for at klimakrisen bør gis prioritet. Hun forminsker også vindkraft som årsak til naturkrisen ved å forskyve til andre årsaker til naturtap:

Det er summen av nedbyggingen fra kraftproduksjon, hytter, veier, gruver, boliger og alle andre inngrep som skaper naturkrisen i Norge (Esmark, 2020).

I vindkraftdebatten politiseres dermed naturkrisebegrepet alt etter aktørenes agenda. Begrepet er tilsynelatende nyttig for aktører som definerer seg som miljøengasjerte både for å forsvare motstand mot og støtte til vindkraft. Den fremste funksjonen begrepet får er å vise at ens posisjon i saken er forenelig med et miljøengasjement. Dermed antar krisebegrepet i seg selv funksjon som kriserespons: som en retorisk respons på en faktisk eller forventet omdømmekrise.

Krise som legitimering

Selv om «naturkrisen» hovedsakelig anvendes i forsvar av debattantenes *posisjon* i vindkraftsaken, finnes også eksempler på at begrepet brukes til å forsvare deres *handling*. Et eksempel er kronikken «Lytt til økosorgen bak sterke ord» (Sandve mfl., 2020), av fire forfattere som er med i Motvind og Norges Miljøvernforbund.

Kronikken er et tilsvaret til kommentaren «Dette har blitt farlig», hvor bruken av voldsmetaforer i vindkraftdebatten problematiseres (Ramnefjell, 2020). I tilsvaret fra vindkraftmotstanderne brukes naturkrisen til å rettferdiggjøre ordbruken: «Ifølge FNs naturpanel er tap av naturarealer et av klodens største problemer. Er det mulig at den akutte naturkrisen kan legitimere noe av ordbruken?» I innlegget blir naturkrisen en klangbunn for sterke følelser, som ifølge forfatterne rettferdiggjør ellers illegitime virkemidler. Mens de etablerer at «[o]rd kan være sterke våpen, og bør ikke misbrukes», legitimerer krisen – og den affektive tilstand denne hensetter de berørte i – at «ordene etter hvert [blir] harde» (Sandve mfl., 2020).

Innlegget viser hvordan definisjonen av en situasjon som en krise kan utnyttes retorisk til å rettferdiggjøre diskutabile synspunkter og handlinger (Cherwitz, 1978). Klimakrisen har tidligere blitt brukt både av aktivistgruppen Extinction Rebellion for å legitimere deres aksjoner og av politiske ledere til å legitimere at man ofrer natur og krenker urbefolkningen sine rettigheter når fornybar energi skal bygges ut (Whyte, 2021). I Fosen-saken har vi imidlertid også sett det motsatte. Konfrontert med påstander om at protester mot vindkraft er uforenelig med å være klimaengasjert, har representanter for miljøbevegelsen avvist at klimakrisen legitimerer krenking av urfolks rettigheter. Blant annet har Natur og Ungdoms leder Gina Gylver uttalt at «vi kan ikke løse klima- og naturkrisen og samtidig overkjøre urfolk og deres menneskerettigheter» (Horntvedt, 2023).

Hva slags natur?

Retorisk er altså naturkrisen et fleksibelt begrep, som kan brukes både i anklager og forsvar, både av vindkraftmotstandere og -forkjempere. Men som vi nevnte innledningsvis er ord og begreper mer enn retoriske verktøy. De er teknologier som kan endre folks forståelse av et fenomen (Asdal, 2011; Sörlin & Wormbs, 2018). Slik bidrar de til å forme hvordan vi forstår omgivelsene våre. Miljøhistorikerne Sverker Sörlin og Nina Wormbs (2018) har hevdet at miljøer er historiske produkter, og omtalt praksiser mennesker bruker til å «skape» miljø, som det vi på norsk kan kalle «mil(g)jørende» teknologier (enviromning technologies). Sörlin & Wormbs' teknologibegrep inkluderer språket. Dermed kan også begrepet «naturkrise» ses på som en mil(g)jørende teknologi, som bidrar til å produsere nye forståelser av forholdet mellom mennesker og deres omgivelser.

Mens naturkriser i flertall gjerne betegnet (og fortsatt betegner) stedsspesifikke, dramatiske hendelser knyttet til natur – som flommer eller hungersnød – er naturkrisen i større grad en samlebetegnelse. På samme måte som klimakrisen, brukes den i bestemt form entall, som et såkalt kollektivsingulær. Miljøproblemene naturkrisen omfatter i innleggene om vindkraft er omtrent de samme som de som omfattes av rapportene fra FNs naturpanel: Tap av naturmangfold, arter og naturtyper på globalt nivå, forårsaket av mennesker. Tidsmessig betegner «naturkrisen» en natur som i nåtidsøyeblikket står og vipper mellom ulike fremtider. Forestillingen om nået som brytningstid innebærer at de menneskelige valgene som tas er avgjørende. «Naturen» i naturkrisen er altså tydelig adskilt fra det menneskelige. Den eksisterer utenfor og uavhengig av oss, men er også ganske hjelpeløs. Den er et objekt som må reddes, og det er valgene vi mennesker tar nå som avgjør om den vil gå under eller ikke.

Begrepet naturkrise innebærer at man kan snakke om natur på et globalt nivå. Den globale naturen i naturkrise er imidlertid ikke global på samme måte som klimaet i klimakrise. Mens klimaendringene skyldes prosesser som foregår i hele atmosfæren, og derfor er grunnleggende globale, kan naturendringene sees som *lokale* prosesser som foregår i så stort omfang at resultatet blir synlig overalt på kloden. Mens klima måtte bli oppfattet som ett globalt system *før* klimaendringene kunne forstås som et miljøproblem i det hele tatt (Benson, 2020, s. 163-165), har det ikke vært selvsagt hvilken skala tap av naturmangfold bør forstås på, og mange har understreket at tiltak må ta hensyn til lokale samfunnsforhold og tradisjonell bruk (se f.eks. Escobar, 1998; Schleper, 2019, s. 175-183). Selv om naturkrise brukes sammen med klimakrise, innebærer det derfor ikke at natur er global på samme måte som klima. Snarere fungerer naturkrise som et skaleringsbegrep som bidrar til å samle alle disse lokale prosessene til et felles hele. I tekstene vi har lest tematiseres både konkret, lokal natur, gjennom henvisninger til konkrete steder og arter, og den generelle, globale naturen, gjennom henvisninger til rapporter og uttalelser fra FNs naturpanel og klimapanel. Heller enn å skape avstand mellom disse romlige nivåene, knytter naturkrise dem sammen. Lokale utfordringer med naturtap blir del av et globalt problem, samtidig som de fortsetter å eksistere som lokale og stedsspesifikke. Begrepet skaper et globalt hele, men uten å koble fra den lokale naturen eller samfunnsforholdene man må kjenne for å velge de rette tiltakene.

Både «miljø» og «natur» er begreper med komplekse historier (Benson, 2020, s. 4-13), og de er stadig i endring ettersom nye mil(g)jørende teknologier utvikles. Selv om de ulike miljøproblemene henger tett sammen, har balansen mellom hvordan de fremstilles og hvor viktige de anses å være gjennomgått mange skifter de siste sytti årene. Mens miljøvern på 1970-tallet hovedsakelig handlet om forurensning, overbefolkning og utryddelse av arter, ble klimaendringene utover 2000-tallet det viktigste politiske temaet (Warde mfl., 2018, s. 96-99). Når begrepet «naturkrise» tas i bruk, er det en del av en ny omdreining. Kombinert med at FNs naturpanel publiserer stadig nye rapporter om naturens globale tilstand, tilsvarende rapportene fra FNs klimapanel, markerer det et forsøk på å gi naturmangfold en global posisjon. Definert som en krise blir problemet med naturtap både større og mer akutt – og dermed også mer handlingskrevende. Bruken av naturkrisebegrepet til å oppskalere lokale naturinngrep til en global krise kan derfor bidra til å endre balanseforholdet mellom de ulike miljøproblemene og skape økt oppmerksomhet om hvordan enkelte klimatiltak, som utbygging av landbasert vindkraft, påvirker naturmangfoldet. En slik endring av balanseforholdet har politiske implikasjoner. Forstår man klima- og naturkrise som

likeverdige problemer, vil forventet effekt på naturmangfoldet i større grad kunne påvirke hvordan man vurderer ulike klimatiltak.

Selv om vi har foreslått å tenke på begrepet «naturkrise» som en mil(g)jørende teknologi, er det viktig å understreke at begrepet også er med på å tømme ord som «miljø» og «miljøkrise» for innhold. Fra 2019 til 2022 har bruken av begrepet «miljøkrise» flatet ut, mens naturkrise* har steget bratt (Retriever-søk). Klima var sistemann inn i, og førstemann ut av «miljø»-sekken. Nå følger naturmangfoldet etter. Et godt eksempel på dette fenomenet er diskusjonene rundt navnet til departementet som har ansvar for disse områdene. Fra 1972 til og med 2013 het det Miljøverndepartementet. I 2014 skiftet det navn til Klima- og miljødepartementet. I 2020 gikk fagforeningen Naturviterne ut og ba regjeringen endre navnet til Klima- og naturdepartementet for å «få fokus på både klima- og naturkrise» (Naturviterne, 2020). Det har ikke blitt noe av så langt, men signalet er tydelig: Ordene vi velger vil alltid bidra til å løfte frem noe, og skjule noe annet.

Marit Ruge Bjærke er del av prosjektet «Gardening the Globe» og Ida Vikøren Andersen er del av prosjektet «Living with Climate Change», begge finansiert av Forskningsrådet.

Referanser

Andersen, G. & Gjesdal, A. M. (2020). Karbonsnakk – hva snakker vi om når vi bruker begrepet «karbon»? *Nytt norsk tidsskrift*, 37(2), 163-178.

Asdal, K. (2011). *Politikkens natur – naturens politikk*. Universitetsforlaget.

Ask, A. O. (2019, 26. mai). Kampvotering ga åpning for nye vindmøller på land. *Aftenposten*, s. 10.

Benson, E. S. (2020). *Surroundings: A history of environments and environmentalisms*. University of Chicago Press.

Bjærke, M. R. & Kverndokk, K. (2022). *Fremtiden er nå. Klimaendringenes tider*. Scandinavian Academic Press.

Bjønnes, R. (2008, 24. november). Barack Obamas valg. *Fredrikstad Blad*.

Bjørkdahl, K., Kjeldsen, J. E., Villadsen, L., & Vigsø, O. (2021). Argumentum ad solidaritatem: Rhetorical Leadership Strategies in Scandinavia During COVID-19. I

- M. Lewis, E. Govender & K. Holland (Red.), *Communicating COVID-19: Interdisciplinary Perspectives* (s. 163-184). Springer International Publishing.
- Brattland, C. & Hausner, V. H. (Red.) (2022). Temanummer: Vindkraft og reindrift. *Tidsskriftet UTMARK, 1*.
- Cherwitz, R. A. (1978). Lyndon Johnson and the “crisis”; of Tonkin gulf: A president's justification of war. *Western Journal of Speech Communication, 42*(2), 93-104.
- Escobar, A. (1998). Whose knowledge, Whose nature? Biodiversity, Conservation, and the Political Ecology of Social Movements. *Journal of Political Ecology, 5*(1998), 53-82.
- Esmark, M. (2020, 11. november). Klimaendringer og tap av biologisk mangfold henger sammen. *Nordlys*, s. 30.
- Fjeldavli, C. (2020, 7. november). Forbrytelser i vindkraftsaken. *Nordlys*, s. 38-39.
- Hoff-Clausen, E. (2018). When everything is NOT awesome: Aktivisme, anklager og krisen som kontekst. *Rhetorica Scandinavica, 77*, 22-45.
- Hornstvedt, A. (2023, 2. mars). – Det er galskap. *Finansavisen*,
https://www.finansavisen.no/politikk/2023/03/02/7990049/gina-gylver-i-natur-og-ungdom-fra-skolestreik-for-klimaet-til-kamp-mot-gronn-energi?zephr_sso_ott=nGYZo5
- IPBES (2019). *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Redigert av S. Díaz mfl. IPBES secretariat, Bonn, Germany.
- Jordheim, H. (2017). Krisetid: Introduksjon til en begrepshistorisk forståelse av krisebegrepet. *Arr - idéhistorisk tidsskrift, 2*(2017), 15-24.
- Kjeldsen, J. E. (2014). *Hva er retorikk?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Koselleck, R. (2006). Crisis. Oversatt av M. W. Richter. *Journal of the history of ideas, 67*(2), 357-400.
- Kverndokk, K. (2017). Klimakrisens tid. *Arr - idéhistorisk tidsskrift, 2*(2017), 33-48.

- Lindal, A. I. & Hermstad, A. (2019, 1. oktober). Vindkraftsatsingen må flyttes til havs. *NRK Ytring*, <https://www.nrk.no/ytring/vindkraftsatsingen-ma-flyttes-til-havs-1.14725280>
- Lundberg, S. A. & Johnsen, Ø. (2020, 19. juni). Tiden for de store vindkraftutbyggingene er over. *VG*, s. 38.
- Lundberg, S. A. & Pedersen, P. J. (2020, 14. januar). Vindkraftindustri på karbonrike myrer er ren og skjær galskap for både natur og klima. *Agderposten*, s. 20.
- Lysbakken, A., Kaski, K. E. & Gjerstad, I. (2015, 30. oktober). Statsråd for lave ambisjoner. *Klassekampen*, s. 16.
- McGrath, M. (2019, 6. mai). Nature crisis: Humans 'threaten 1m species with extinction'. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/science-environment-48169783>
- Naturviterne (2020, 20. oktober). Ber statsråden om å gi naturen en sterkere stemme. - Skift navn til klima- og naturdepartementet. *Naturviterne*, <https://www.naturviterne.no/nyheter/skift-navn-til-klima-og-naturdepartementet>
- Nordvik, M. (2006, 7. september). God film – flammende appell. *Adresseavisen*.
- Olje- og energidepartementet (2020). *Melding til Stortinget 28 (2019–2020). Vindkraft på land – Endringer i konsesjonsbehandlingen*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Ramnefjell, G. (2020, 6. juni). Dette har blitt farlig. *Dagbladet*, <https://www.dagbladet.no/kultur/dette-har-blitt-farlig/72535519>
- Regjeringen (2020). *Nasjonal ramme for vindkraft*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/fornybar-energi/nasjonal-ramme-for-vindkraft2/id2662796/>
- Sandberg, T. (2015, 15. september). Kjemper for naturen. *Dagsavisen*, s. 2.
- Sandve, L. M., Langeland, K., Østmoen, P. I. & Fjeldsavli, C. (2020, 23. juni). Lytt til økosorgen bak sterke ord! *Nordlys*, s. 8.

- Schleper, S. (2019). *Planning for the Planet: Environmental Expertise and the International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, 1960–1980*. Berghahn Books.
- Standal, B. & Braadland, T. E. (2019, 29. september). Stortinget bør overkjøre kommunene. *NRK Ytring*, <https://www.nrk.no/ytring/stortinget-bor-overkjore-kommunene-1.14705234>
- Steel, C. (2018, 27. april). Artsmangfoldet ut av klimaskyggen. *Norsk skogbruk*, s. 28-29.
- Sörlin, S. & Wormbs N. (2018). Environing technologies: a theory of making environment. *History and Technology*, 34(2), 101-125. DOI: 10.1080/07341512.2018.1548066
- Warde, P., Robin, L. & Sörlin, S. (2018). *The Environment: A History of the Idea*. Johns Hopkins University Press.
- Whyte, K. (2021). Against Crisis Epistemology. I B. Hokowhitu, A. Moreton-Robinson, L. Tuhiwai-Smith, C. Andersen, & S. Larkin (Red.), *Routledge Handbook of Critical Indigenous Studies* (s. 52-64). Routledge.
- WWF (2012, 12. juli). Naturen vi ikke vil ha. *Nationen*, s. 18.